

שחר מנדלוביץ • תמר פרידמן*

טנדר טויוטה לבן

בבוקר שבת, 7 באוקטובר, קמנו למציאות בלתי־נתפסת, שבאותה העת התייחסה למתקפה חסרת תקדים של המוני מחבלים שפרצו את הגדר וחדרו ליישובי עוטף עזה. עד מהרה נגלה לעינינו ברשתות החברתיות ובשידורי החדשות מחזה מבעית – טנדר לבן, עמוס מחבלים חמושים, עומד ברחובות העיר שדרות. ייצוג חזותי זה הופיע באופן מחזורי לאורך כל אותו היום. הווידיאו אך עשר שניות בלבד, ועורר בעתה ואימה, וזאת על אף שלא הייתה בו כל פעולה תוקפנית, בהשוואה לצילומים מחרידים מאירוע התקיפה שהופצו בהמשך. הבניית דימוי טנדר הטויוטה הלבן כמוליך אימה נסמכת על עצם פעולת הצפייה בסרטון באופן מחזורי בשידורי החדשות בטלוויזיה. הבחירה בצפייה בשידורי הטלוויזיה לאורך היום על פני שימוש במדיה דיגיטלית (או שמא במקביל להם) הייתה מעין אקט שכוון להפגת חרדה וליצירת סולידריות, בהישענו על שידורי החדשות כאירוע מדיה קולקטיבי הנחוה כשלב החזרה אל השבט (מקלוהן, 2008).

נראה כי הסרטון צולם בידי תושב העיר, אשר הסתגר מבוהל בביתו. בסרטון מופיע טנדר לבן, גדול, עמוס במחבלי החמאס המנופפים באמצעי לחימה, ובהמשך נפתחה אחת מדלתות הרכב; הטנדר הלבן מקרטע, שכן אינו מצוי בעצירה מוחלטת. מן הרכב יוצא נוסע עם נשק שלוף, והצילום מאבד מיציבותו. חדי העין לבטח שמו לב שמייד בתחילת הסרטון ניידת משטרה חולפת בבהילות על פני הטנדר הלבן באין מפריע, ועצם פעולת הקרטוע של הטנדר מוסיפה ממד של בהילות אלימה. לכל אורך אותה יממה של ה-7 באוקטובר היינו רתוקים לשידורי החדשות, מלקטים פירווי מידע, כשעוצמת הטרגדיה

* הכתובת מבקשות להודות לפרופ' אורי שורץ על הערותיו.

מחלחלת בתודעתנו, בעוד אולפני החדשות מריצים באופן מחזורי את אותן עשר שניות – טנדר לבן, דלת פתוחה, מחבלים, נשק, ניידת משטרה חולפת בבעתה.

איור 1. צילום מסך מתוך הווידיאו (עם קישור לסרטון בכתבה של אודי עציון)

ימים ספורים לאחר הטבח של ה-7 באוקטובר ליוותה אחת הכותבות את בנה לבית הספר. בעת שחזרה לביתה החנה קבלן הגינון במתחם השכונתי את רכבו – טנדר טויוטה לבן וגדול. שערותיה סמרו, נשימתה נעתקה, והיא האיצה את הליכתה. רכב זה איבד מהניטרליות שלו, ובתודעתה נקשר לרכב ששימש את המרצחים. גורוויץ' (1985) מסביר כי תפיסת אובייקט חומרי משולבת במודעות לאופן תפיסתו, ופעולת התודעה מודעת לעצמה. אובייקטים אינם נחווים כאובייקטיביים במובנם הניטרלי, אלא משולבים באקט של מודעות לאופן תפיסתם. מאחר שהכותבת לא קמה באותו בוקר עם מודעות לשינוי הקטגוריאלי שהתחולל בתודעתה לתצורתו של טנדר טויוטה לבן, שהפך לרכב מעורר אימה בעקבות צפייה מחזורית באותן עשר שניות, אלא נתוודעה לכך רק כשנתקלה ברכב בחניה השכונתית – השינוי הקטגורי של רכב זה לא התחולל בחזית של המודעות, אלא בשולי החוויה עצמה (Gurwitsch, 1985).

לו הייתה נשאלת לפני אירועי ה-7 באוקטובר באיזה כלי רכב משתמש קבלן הגינון, לא הייתה יודעת להשיב – לבטח לא לדייק ולומר שמדובר בטויוטה מדגם היילקס. את הדגם למדה בעקבות חיפוש בגוגל של המילים "טנדר לבן מחבלים", וכך הגיעה לטור

של אודי עציון, שעוד ביום הטבח ציין שזהו רכב פופולרי אצל טרוריסטים, גם בלבנון ובסומליה (ראו גם קישור לסרטון אצל עציון, 2023). עוד עולה שגם הטאליבן באפגניסטן מודע ליכולותיו השימושיות של רכב זה (Subramanian, 2021). ירולמק ותבורי (Jerolmack & Tavory, 2014) מסבירים כי לאובייקטים לא-אנושיים היכולת להעלות מודעות לקבוצה חברתית מסוימת, ולהעניק לאחרים אוטונומיה לזיהוי אותה קבוצה בעת אינטראקציה עימה. וכך, החומר, במובנו כדומם שאינו-אנושי (nonhumans), בעל פוטנציאל לעצב אינטראקציה ורושם, שכן הוא מגלם את העצמי החברתי ולא רק את ההשתקפות שלו.

לטנדר טויוטה מדגם הייליקס (Hilux) יש מאפיינים פונקציונליים מרשימים, מעבר ליכולת תנועתיות גבוהה בשטחי בור שאינם סלולים. זהו רכב מהיר, אמין, ובעל יכולת העמסה מיטבית. "הרכב החזק בעולם" – מטרים אתר טויוטה ישראל, ומוסיף כי בשנת 2021 זכה הרכב בתחרות השישית של ה-Pick-up International Awards, גם בשל השימושיות המגוונת שלו.

איור 2. טנדר טויוטה מדגם הייליקס (מקור: אתר טויוטה ישראל)

לאחר ה-7 באוקטובר, יצרה הפונקציונליות הייחודית של טנדר הטויוטה מעבר חד מכלי רכב ניטרלי למשמעות של אימה וטרור, שנטענה כעת בתודעה הקולקטיבית בישראל. רכב זה, שנצרב בשולי התודעה כאיום מיידי, הפך לייצוג החזותי הראשון שחוותה ישראל

בבוקר של אותה שבת שחורה. מול עינינו הפכו המאפיינים הפונקציונליים של רכב זה למוליכי אימה – התנועתיות הגבוהה שלו, שאפשרה את הגעתם המהירה של המחבלים לשטחי ישראל, כמו גם יכולת ההעמסה המרבית שלו, שנוצלה להעמסת מרצחים שאמצעי לחימה בידיהם. בהמשך נחשפנו לאימה הכרוכה בפונקציונליות של רכב זה כשחזינו בתיעוד המחבלים מסיעים חטופים לתוך שטחי עזה.

הפיכתו של הטנדר הלבן מייצוג חזותי ניטרלי לסמל של אימה צרופה נשענת על אופייה הטכנולוגי-יוראלי של המלחמה, על אופיו המחזורי של השידור הטלוויזיוני, ועל הרגש הנטען באובייקט בעל פוטנציאל קטלני. פוסטמן (2000) טען כי דימויים ויזואליים הם תמיד טעוני רגש, באופן הדוחק את הרציונליות. מדוע אפוא איננו מדברות על סרטוני וידיאו מדירי שינה אחרים שבהם נתקלנו? זאת מתוקף כוחו של האובייקט המטריאלי היומיומי, השגרת, לייצר אימה קולקטיבית. בעוד חשש מחדירת מחבלים הפך להיות חשש קולקטיבי אמורפי, בהיתקלות רנדומלית בטנדר לבן היה פוטנציאל לעורר בסובייקט תגובות דחק פיזיות. הסוציולוגיה של הרגש בוחנת רגש כמופע קולקטיבי, המתרחש בתוך הקשר חברתי מסוים (Bericat, 2016). כך, כשהרגש הפרטי הופך לקולקטיבי על גבי מרקע הטלוויזיה, בהתבסס על חשיפה מאיימת לאובייקט יומיומי, נוצרת הטמעה קולקטיבית של החומר הניטרלי. כשהחומר נטען במשמעות – במקרה זה כשהטנדר הלבן מסמל את חדירתו של "הזר" למרחב שעד כה היה מוגן – האובייקט מסמל לא רק פחד ואימה, אלא גם תחושה של אובדן שליטה וחילול.

רשימת המקורות

אתר טויוטה ישראל.

עציון, אודי (2023, 7 באוקטובר). [טנדר הטרור שניצח את צה"ל](#). וואלה רכב.

מקלוהן, מרשל (2008). [להבין את המדיה](#). תרגום: עידית שורר. תל אביב: בבל.

פוסטמן, ניל (2000). [בידור עד מוות: השיח הציבורי בעידן עסקי השעשועים](#). תרגום: אמיר צוקרמן. תל אביב: ספריית הפועלים.

Bericat, Eduardo (2016). The sociology of emotions: Four decades of progress. *Current sociology* 64, 3, 491–513.

Gurwitsch, Aron (1985). *Marginal consciousness*. Athens: Ohio University Press.

Jerolmack, Colin & Iddo Tavory (2014). Molds and totems: Nonhumans and the constitution of the social self. *Sociological Theory* 32, 1, 64–77.

Subramanian, Samanth (2021, August 16). [Even Toyota seemed to know that the Taliban would take Kabul](#). *Quartz*.

שחר מנדלוביץ, דוקטורנטית במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בר-אילן.
דוא"ל: shahar.mendi@gmail.com

תמר פרידמן, דוקטורנטית במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בר-אילן.
דוא"ל: Tami.fri@gmail.com